

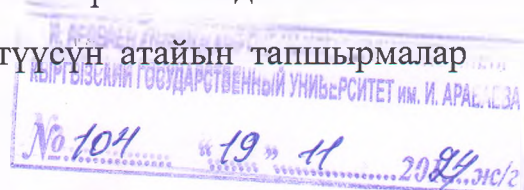
И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) илимий даражасын изденип алуу боюнча Д 13.23.662 диссертациялык кеңештин расмий оппоненти, педагогика илимдеринин кандидаты, доценттин м.а. У.Ү.Бейшеналиеванын 13.00.01. – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Кумашова Аида Анаркуловнанын “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери” деген темадагы диссертациясына

РАСМИЙ ПИКИРИ

1. **Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу.** Өлкөдөгү окуучулардын математика боюнча окуу жетишкендиктерин улуттук баалоонун (НООДУ-2017), PISA-2009 Эл аралык изилдөө программасы аркылуу текшерүүнүн, окуучулардын жетишкендиктерин баалоо (SAM), Жалпы республикалык тестирлөөнүн жыйынтыктарынын көрсөткүчтөрүнүн төмөн экендиги орто мектепте, анын ичинде башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде олуттуу проблемалар бар экендигин изилдөөчү окумуштуулардын илимий иштерине таянуу менен белгилеген. Ошондой эле Кыргыз педагогикасында башталгыч класстардын математика сабактарында окуучулардын таанып-билүү ишмердүүлүктөрүн өстүрүү маселелерине байланыштуу И.Б. Бекбоев, Н.И. Ибраева, А.А. Касымовдордун эмгектери, башталгыч класстардын окуу процессинде дидактикалык оюндарды колдонуунун педагогикалык шарттары С.Э. Иманкулованын, маалыматтык технологияларды колдонуунун методикалары Д.И. Зулпукарованын эмгектеринде изилденгендиги көрсөтүлгөн.

Бүгүн башталгыч класстарда математиканы окутууга арналган изилдөөлөрдүн арасынан проблемасы жана коюлган милдеттери жагынан жакын изилдөөлөрдүн катарына В.В. Левитестин, Р.Е. Ревиндин диссертациялык изилдөөлөрүн кошууга болот. Кыргызстанда башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар

Окумуштуу каттоо: [Signature]

аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери атайын изилдөөнүн предмети катары изилденген эмес. Учурдагы башталгыч класстардын математика боюнча окуу китептерин жана алардын негизинде жүргүзүлгөн окутуу тажрыйбаларын талдоолор балдарды логикалык ой жүгүртүүгө үйрөтүүгө багытталган тапшырмалар ырааттуу, системалуу колдонулбай келе жаткандыгы белгиленген.

Башталгыч класстардын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүү ишинде төмөнкүдөй **карама-каршылыктар** бар экендигин көрсөтүлгөн, аларга:

- балдардын логикалык ой жүртүүсүн өстүрүү тууралуу коомдук жана мамлекеттик билим берүү стандартынын талаптары менен ал талаптардын башталгыч класстардын математика сабактарында толук аткарылбай келе жаткандыгынын ортосундагы;
- башталгыч класстарда окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүдөгү атайын тапшырмалардын мүмкүнчүлүктөрү менен ал типтеги тапшырмаларды дидактикалык талаптарга ылайык иштеп чыгуу жана колдонуунун методикалык системасынын калыптана электигинин ортосундагы;
- илим чөйрөсүндө башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн аныкталышы менен аны ырааттуу ишке ашыруу багытындагы илимий-методикалык билимдердин жетишсиздиги ортосундагы.

Андыктан, изденүүчү Кумашова Аида Анаркуловнанын **“Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери”** аттуу диссертациялык ишин актуалдуу темада жазылган эмгек деп эсептөөгө болот. **Изилдөөнүн объектиси** – башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүү.

Изилдөөнүн предмети – башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн математика сабагында атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттары.

Изилдөөнүн максаты: башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо, натыйжалуулугун эксперимент аркылуу текшерүү жана практикалык сунуштарды иштеп чыгуу.

Изилдөөнүн милдеттери:

1. Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн теориялык негиздерин жана учурдагы абалын изилдөө.

2. Башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо.

3. Аныкталган педагогикалык шарттарды башталгыч класстардын математикасын окутуу процессине киргизүүнүн жолдорун иштеп чыгуу жана натыйжалуулугун эксперимент аркылуу текшерүү, жыйынтыктоо.

2. Диссертациялык иштин илимий натыйжалары:

Изилдөөчү диссертациясында илим жана практика үчүн актуалдуу болгон төмөндөгү илимий натыйжаларды жарата алган: башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүнүн педагогикалык шарттарын окуу процессине киргизүүнүн методикасынын иштелип чыккандыгы; башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүгө багытталган принциптердин жана талаптардын негизинде иштелип чыккан атайын тапшырмалардын системасынын сунушталганы; башталгыч класстын мугалимдери үчүн математика сабактарынын алкагында атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын ой жүгүртүүсүн өстүрүү боюнча методикалык кеңештер, сунуштар иштелип чыккандыгы менен аныкталган.

Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгү илимий адабияттарды талдоо, жалпылоо, окуп үйрөнүү аркылуу жеткиликтүү материал топтогондугу, аргументтүү жыйынтыктардын келтирилиши, башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүүнүн

педагогикалык шарттары жана башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүүчү атайын тапшырмалар иштелип чыккан.

Диссертациялык иш теориялык жогорку мааниге ээ, анткени балдарды логикалык ой жүгүртүүгө үйрөтүүгө багытталган тапшырмалар ыраттуу жана системалуу колдонулбай жаткандыгың илимий негизде талдап, бул багытта илимий-методикалык билимдердин жетишсизиги түрткү берген.

Квалификациялык белгилерге туура келиши. Изилдөөнүн материалдары жогорку билим берүү уюмунун илимий-изилдөө иштеринин тематикалык планы менен байланышта аткарылып, билим берүү чөйрөсүндө кеңири колдонуу масштабына татыктуу. Диссертациядагы башталгыч класстардын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүчү атайын тапшырмалар математика сабагынан башталгыч класстын мугалимдери, мугалимдердин билимин өркүндөтүү курстарында колдонууга ыңгайланган, алынган натыйжалар белгилүү илимий жаңылыкка ээ жана жетишээрлик баалуулугу менен мүнөздөлөт.

3. Илимий жоболордун, жыйынтыктардын, сунуштардын негизделиш даражасы.

Диссертациялык иштеги алынган жыйынтыктар жана натыйжалар илимий-теориялык жактан ынандуу жана практикалык жактан далилдүү деп кабыл алууга болот. Диссертациялык иштин **биринчи бөлүмү** «Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүү илимий педагогикалык проблемалар катарында» деп аталып, окуучулардын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүүнүн теориялык жактан негизделгени, өзгөчөлүктөрү, практикалык абалы каралган. Бул бөлүмдө окуучулардын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүүгө кандай көнүгүүлөр жана маалыматтар керек экендиги адабияттарга таянуу менен талдаганга багытталган. Андыктан, логикалык амалдардын (салыштыруу, жалпылоо, анализ, синтез ж.б.) жардамы менен түзүлгөн атайын тапшырмаларды киргизүү учурдун талабы экендиги тастыкталган.

Экинчи бөлүм “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүү проблемасын изилдөөнүн

методдору жана материалдары” деп аталып, диссертациянын 55-бетинде көрсөтүлгөн логикалык ой жүгүртүүнүн калыптанышына жана өнүгүшүнө ийкемдүүлүк, активдүүлүк, тереңдик, максатка багытталгандык, рационалдуулук, кенендик, оригиналдуулук, сынчылдык, далилдүүлүк, сапаттары мазмундуу экендиги көрсөтүлгөн. Илимий изилдөөнүн экинчи бөлүмүнүн 2-параграфында педагогикалык шартка ылайык окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүү ишине карата 18 сааттык семинар-практикум уюштурулгандыгы белгиленген. Коюлган проблеманын багыттары боюнча изилдөөлөрдү талдоонун негизинде окуучулардын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүүнүн төмөндөгү педагогикалык шарттарын берилген, аларга:

- мугалимдерде математика сабагында атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүгө мотивациясынын жана кесиптик даярдыгынын болушу;
- окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүгө багытталган атайын математикалык тапшырмаларды иштеп чыгууда педагогикалык принциптерди жетекчиликке алуу;
- атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүдө алардын өз алдынча таанымдык ишмердүүлүгүн жана рефлексиясын өнүктүрүү.

Жобо, принцип, талаптарга таянуу менен кийинки башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүүчү атайын тапшырмалар аталышындагы теманын зарылчылыгы келип чыккан. Кийинки бөлүмдө сандар жана сандарды түшүнүү, сандарды кошуу жана кемитүү, сандарды көбөйтүү жана бөлүү, логикалык ой жүгүртүп тапкычтыгын өстүрүүдө логикалык оюндардын орду, алгоритмдешкен схемалар, логикалык маселелер каралган.

Үчүнчү бөлүмдө изилдөөнүн 3 милдети аткарылган. Эксперименталдык жумуштар аныктоочу, изденүүчү, калыптандыруучу этаптардан турган. Экпериментке 102 окуучу катышкан, эксперименталдык изилдөөнүн натыйжаларын талдоо изилдөө процессинде иштелип чыккан башталгыч

класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн методикасынын эффективдүүлүгү тастыкталган.

4. Изилдөөнүн илимий жана практикалык маанилүүлүгү.

Диссертациялык изилдөө илимий жана практикалык мааниге ээ болуп эсептелет, анткени изденүүчү тарабынан сунушталган натыйжалар башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүнүн педагогикалык шарттарын окуу процессине киргизүүнүн методикасынын иштелип чыккандыгы; башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүгө багытталган принциптердин жана талаптардын негизинде иштелип чыккан атайын тапшырмалардын системасынын сунушталганы; башталгыч класстын мугалимдери үчүн математика сабактарынын алкагында атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын ой жүгүртүүсүн өстүрүү боюнча методикалык кеңештер, сунуштар иштелип чыккандыгы менен аныкталган.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы теманын актуалдуулугунун негизделишине, изилдөөнүн проблемалуулугуна, максаты менен милдеттерине, илимий жаңылыгына, илимий-теориялык жана практикалык маанисинин аныкталышына, коргоого коюлуучу негизги жоболорго, изденүүчүнүн жеке салымына, иштин натыйжаларынын тастыкталышына, диссертациялык изилдөөнүн натыйжаларынын жарыяланышынын толуктугуна, изилдөөнүн структурасына толугу менен дал келет. Автореферат кыргыз, орус, англис тилдеринде окшош резюмелерге ээ.

6. Диссертациялык иште жана авторефератта кездешкен

мүчүлүштүктөр:

Каралып жаткан диссертациялык иш башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери жөнүндө кеңири эмпирикалык маалыматтарды камтуу менен жогорку илимий деңгээлде жазылгандыгына карабастан төмөндөгүдөй айрым мүчүлүштүктөрдөн кур эмес.

1. Диссертациянын №2 тиркемедеги окуучуларга сунушталган анкетанын суроолорунун айрымдары кенже балдар үчүн бир аз татаал түзүлгөнү байкалат.
2. Педагогикалык экспериментке катышкан окуучулардын саны мындан да көбүрөөк болгондо илимий изилдөөнүн актуалдуулугу дагы жогору болмок деп эсептейм.

Белгиленген мүчүлүштүктөр каралып жаткан диссертациялык иштин жалпы илимий деңгээлине шек келтирбейт, жалпысынан алганда Кумашова Аида Анаркуловнанын **«Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери»** аттуу темадагы 13.00.01 - жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасы үчүн жазылган диссертациясы 13.00.01. - жалпы педагогика адистигине ылайык келип, КР УАКтын педагогика адистиги боюнча кандидаттык окумуштуулук даражаны ыйгаруу боюнча Жобонун 10 пунктуна туура келген, өз алдынча аткарылган илимий иш катары бааланат жана изденүүчү педагогика илиминин кандидаты даражасына татыктуу.

Расмий оппонент,

С.Нааматов атындагы

Нарын мамлекеттик университетинин

доценттин м.а., п.и.к.

Бейшеналиева У.Ү.

У.Ү.Бейшеналиеванын койгон кол тамгасын тастыктайм

НМУнун кадрлар бөлүмүнүн башчысы

